

Geletterdheidsmodules bij de diplomagerichte opleidingen van het secundair volwassenenonderwijs

Servicedocument – februari 2016

Go! onderwijs
van de Vlaamse
Gemeenschap

OVSG
De gemeente maakt school

**PROVINCIAAL
ONDERWIJS
VLAANDEREN**

**KATHOLIEK
ONDERWIJS
.VLAANDEREN**

Vocvo

Inhoudsopgave

	pagina
Inleiding	3
1. Geletterdheid in het secundair volwassenenonderwijs	4
2. L-modules, wat leveren ze op	5
3. Wat zijn L-modules?	5
4. Als CVO aan de slag met geletterdheid	8
4.1 Scenario's voor de organisatie van L-modules	8
4.2 Samenwerken met het centrum voor basiseducatie	9
4.3 Ondersteuning bij het opzetten van een integraal geletterdheidsbeleid	10
5. Praktische informatie	10
6. FAQ betreffende L-modules	11
Nuttige links	15

Inleiding

Wie deelneemt aan een opleiding wordt op verschillende vlakken uitgedaagd. Cursisten worden onder andere geacht over de nodige geletterdheidscompetenties te beschikken. Dit blijkt echter vaak niet het geval te zijn.

Tekorten op het vlak van geletterdheid kunnen ertoe leiden dat cursisten afhaken en/of niet de gewenste resultaten behalen.

Geletterdheidsnoden van cursisten hebben ook effect op de klaspraktijk van de leraar. Ook hij staat voor een uitdaging: Hoe ga ik zo goed mogelijk om met de geletterdheidsdiversiteit in mijn klasgroep?

Als opleidingsverstrekker en als leraar in het bijzonder heb je **een opdracht** om aan de geletterdheidscompetenties van cursisten te werken. Daarom moet geletterdheidsondersteuning structureel ingebed zijn in elke onderwijsorganisatie. Deze inbedding moet gebaseerd zijn op een visie op geletterdheid. Deze visie vertaalt zich in beleidskeuzes.

Bij de implementatie van dit **geletterdheidsbeleid** speelt de leraar een cruciale rol. De goede leraar werkt aan een **G-krachtige didactiek** (zie 1. Geletterdheid in het SVO), die geletterdheidscompetenties van cursisten verder ontwikkelt terwijl ook aan de leerplandoelstellingen gewerkt wordt. Wanneer de combinatie van beide opdrachten niet haalbaar is, kunnen geletterdheidsmodules (L-modules¹) een oplossing bieden.²

Eind december 2015 werden de 25 geletterdheidsmodules, gekoppeld aan de matrix Nederlands en Leren leren³, goedgekeurd door de Vlaamse Overheid.

De centra voor volwassenenonderwijs kunnen vanaf 1 februari 2016 gevolg geven aan de opdracht uit het decreet volwassenenonderwijs van 15 juni 2007, dat in art. 24 § 1bis stelt: "*Een geletterdheidsmodule is een module die inspeelt op een specifieke vraag naar geletterdheidscompetenties in functie van een beroepssituatie of een inhoudelijk aansluitende opleiding*".⁴

¹ L-modules is de verkorte benaming van geletterdheidsmodules op basis van de matrix Nederlands en Leren leren, waarbij L verwijst naar literacy

² Zie hiervoor Visie van de stuurgroep volwassenenonderwijs m.b.t. werken aan geletterdheid in het volwassenenonderwijs: www.stuurgroepvo.be/doc/VisietekstGeletterdheid.pdf

³ Zie hiervoor Matrix Nederlands en Leren leren: www.stuurgroepvo.be/doc/curriculum/matrixnederlandsenlerenleren.pdf

⁴ Zie hiervoor Vlaanderen.be, Edulex (15 juni 2007), 'Decreet betreffende het volwassenenonderwijs': <http://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=13914>

1 Geletterdheid in het secundair volwassenenonderwijs

Het begrip geletterdheid wordt vaak nog te eng opgevat. Het wordt veelal (enkel) gerelateerd aan talige competenties. Deze beperkte invulling van het begrip geletterdheid sluit echter niet meer aan bij de hedendaagse omschrijving.

Geletterdheidscompetenties betreffen competenties inzake **taal, cijfers, grafische gegevens en ICT**. Het 'Strategisch Plan Geletterdheid Verhogen' definieert geletterdheid als volgt:

"Geletterdheid omvat de competenties om informatie te verwerven, te verwerken en gericht te gebruiken. Dit betekent met taal, cijfers en grafische gegevens kunnen omgaan en gebruik kunnen maken van ICT.

*Geletterd zijn is belangrijk om zelfstandig te functioneren en participeren in de samenleving en nodig om zich persoonlijk te kunnen ontwikkelen en bij te kunnen leren."*⁵

Voor veel cursisten is deelnemen aan onderwijs een grote uitdaging. Zo is het niet voor elke cursist evident om informatie goed te begrijpen en te gebruiken, om een probleem aan te pakken, de benodigde informatie te zoeken en te vinden, enz. Geletterdheid is echter meer, het betreft ook het functioneren in de educatieve context. Sommige cursisten worden geconfronteerd met opnieuw gaan leren en functioneren in het onderwijs, wat mogelijk reeds jaren geleden is. Ook dit onderdeel van **educatieve redzaamheid** draagt heel wat geletterdheidsaspecten in zich. Het ontwikkelen van deze competenties, kan hun succes bij deelname vergroten en het afhaken beperken.

Om de educatieve redzaamheid van elke cursist (verder) te ontwikkelen werkt elke goede leraar aan een **G-krachtige didactiek**. Dit betekent dat elke leraar in zijn eigen werk nagaat welke uitdagingen hij inbouwt, op welke competenties hij een beroep doet, wat nodig is en wat hij veronderstelt aanwezig te zijn. Daarnaast onderzoekt hij hoe cursisten al doende tijdens de module bepaalde kennis en vaardigheden kunnen opfrissen en verwerven. Versterking van geletterdheidscompetenties helpt cursisten bij hun functioneren in de opleiding.

Een leraar is echter geen superman. De grootte, de aard en de diversiteit van de klasgroep bepaalt in hoeverre deze opdracht in het gegeven tijdsbestek kan worden waargemaakt. De leerplandoelstellingen moeten immers gerealiseerd worden. L-modules, gebaseerd op de matrix Nederlands en Leren leren, kunnen een oplossing bieden.⁶

⁵ Zie www.ond.vlaanderen.be/geletterdheid/plan/StrategischPlanGeletterdheidVerhogen2012-2016.pdf.

⁶ De matrix Nederlands en Leren leren bevat geen competenties op vlak van wiskunde of ICT. De geletterdheidsmodules kunnen dus niet inspelen op geletterdheidsnoden in brede zin. Zie hiervoor "Uitgangspunten voor de matrix 'Nederlands en leren leren'", paragraaf '3.2.2.2 Digitale competenties', p. 11: www.stuurgroepvo.be/doc/curriculum/uitgangspuntenmatrixnederlandsenlerenleren.pdf.

2 L-modules, wat leveren ze op?

CVO die oog hebben voor de educatieve redzaamheid van cursisten en op dit vlak ondersteuning bieden, kunnen **potentiële cursisten** over de streep trekken. Veel volwassenen durven nu immers de stap niet zetten.

Het inzetten op geletterdheidscompetenties speelt ook in op de noden van **cursisten** die reeds les volgen en het moeilijk hebben om hierbij aan de 'educatieve eisen' te voldoen. Het kan uitval verminderen.

Er is een potentieel aan cursisten die nu niet instromen. Zo zouden in principe heel wat volwassenen na een opleidingstraject in de basiseducatie kunnen doorstromen naar het secundair volwassenenonderwijs. De praktijk toont echter dat deze overstap niet, in alle gevallen waar mogelijk, gemaakt wordt. Een warme overdracht en een goede ondersteuning van de cursist zijn hierin cruciaal. De huidige drempels, die o.a. te maken hebben met de didactiek en de zorg in het secundair volwassenenonderwijs, kunnen met het inzetten van L-modules verlaagd worden. De ondersteuning betreft immers geletterdheidsverhoging.

L-modules bieden ruimte/tijd aan de leraar om in te spelen op de specifieke noden van de cursisten. De bijkomende ondersteuning op of naast de opleidingsvloer kan voor cursisten het verschil maken om een certificaat, en bij uitbreiding een diploma, te behalen. Dit is van wezenlijk belang in iemands persoonlijke of professionele leven, gezien de tweedekansfunctie van veel opleidingen in het secundair volwassenenonderwijs. Aandacht voor geletterdheid is dus in belangrijke mate een kansenverhaal: het gaat over deelnemen met succes.

Maar er is meer! De motivatie van mensen om te leren in een beroepsopleiding kan eveneens een motor blijken te zijn om ook hun geletterdheidscompetenties bij te spijkeren. Ook dit kan een insteek zijn om L-modules aan te bieden. In de context van een opleiding worden mensen functioneel meer geletterd. Maar er is zeker ook transfer te verwachten van deze uitgebreide, versterkte en geactualiseerde geletterdheidscompetenties naar andere contexten. En zo verhoogt ook de geletterdheid in de samenleving. Dus: hoe meer wordt ingezet op geletterdheid, hoe beter!

3 Wat zijn L-modules?

Het decreet van 15 juni 2007 betreffende het volwassenenonderwijs stelt in art. 24 § 1bis: *"Een geletterdheidsmodule is een module die inspeelt op een specifieke vraag naar geletterdheidscompetenties in functie van een beroepssituatie of een inhoudelijk aansluitende opleiding."*

Beroepsgerichte opleidingen gaan uit van heel wat competenties. Denk maar aan:

- verwerken van leerinhoud: goed lezen en begrijpen, de kern vatten, vragen beantwoorden, informatie verzamelen en verwerken in het kader van een werkstuk, leerstof memoriseren, leerstof reproduceren en toepassen, voorbereiden op een examen, leervaardigheden in de brede zin, ...;
- vlot rekenkundige bewerkingen uitvoeren en rekenproblemen oplossen;
- sociaal-affectieve vaardigheden, functioneren in groep, ...;
- ICT-vaardigheden: een digitaal leerplatform gebruiken, ...;
- ...

Zoals reeds vermeld, worden bovenstaande competenties vaak verwacht, maar zijn ze niet voor elke cursist even vanzelfsprekend.⁷ Waar nodig is het dan ook de taak van het centrum om de cursisten te helpen deze competenties te verwerven. Kiezen voor een L-module kan deze cursisten hierbij helpen.

De stuurgroep volwassenenonderwijs ontwikkelde 25 geletterdheidsmodules. Deze zijn afgeleid van de matrix Nederlands en Leren leren en spelen in op verschillende uitdagingen inzake geletterdheid binnen de beroepsgerichte opleidingen.

Voor Nederlands betreffen de competenties lezen en luisteren, mondelinge interactie, schrijven en spreken. Voor Leren leren worden basiscompetenties geformuleerd m.b.t. keuzebekwaamheid, omgaan met informatie, probleem oplossen, reguleren van het leren en samenwerken.

Elke module omvat zowel doelen op het vlak van taal als van leren leren.

L-module	Code	Lestijden
Hoe leer ik?	LM SV G901	20
Optimaliseren van het leren	LM SV G902	20
Coöperatief leren	LM SV G903	20
Bewust kiezen	LM SV G904	10
Oplossingsgericht handelen	LM SV G905	10
Schriftelijke informatie verwerven en verwerken	LM SV G906	10
Mondelinge informatie verwerven en verwerken	LM SV G921	10
Schriftelijke informatie verwerven en beoordelen	LM SV G924	20
Mondelinge informatie verwerven en beoordelen	LM SV G925	20

⁷ De doelen van de L-modules bevinden zich op niveau 3 en 4 van de Vlaamse kwalificatiestructuur, m.a.w. op niveau van het secundair volwassenenonderwijs. Het is dus een misvatting dat deze competenties binnen de basiseducatie zouden moeten bereikt worden.

Schriftelijke informatie verwerken en beoordelen	LM SV G907	10
Mondelinge informatie verwerken en beoordelen	LM SV G922	10
Schriftelijke informatie kritisch beoordelen	LM SV G908	20
Mondelinge informatie kritisch beoordelen	LM SV G923	20
Actief les volgen	LM SV G909	12
Participeren aan de les	LM SV G910	16
Opdrachten aanpakken	LM SV G911	10
Opdrachten planmatig uitvoeren	LM SV G912	10
Verslagen maken	LM SV G913	20
Rapporten maken	LM SV G914	20
Spreken voor een groep	LM SV G915	20
Presenteren voor een groep	LM SV G916	20
Zich voorbereiden op leren op de werkvloer	LM SV G917	20
Samenwerken met collega's	LM SV G918	20
Zich voorbereiden op de evaluatie	LM SV G919	8
Zich voorbereiden op solliciteren	LM SV G920	12

Een centrum dat onderwijsbevoegdheid heeft voor een opleiding die inhoudelijk aansluit bij (een) geletterdheidsmodule(s), heeft automatisch ook de onderwijsbevoegdheid voor deze geletterdheidsmodule(s). Voor geletterdheidsmodules dient met andere woorden geen afzonderlijke onderwijsbevoegdheid te worden aangevraagd.⁸

Geletterdheidsmodules worden gekoppeld aan de diplomagerichte opleidingen, maar behoren niet tot het verplichte traject dat leidt tot het diploma en/of het certificaat van de opleidingen. Ze zijn instapvrij. Cursisten dienen bijkomend in te schrijven voor een geletterdheidsmodule.

Een cursist kan zowel voor, tijdens als na het volgen van de standaardopleiding (een) geletterdheidsmodule(s) volgen.

Elke geletterdheidsmodule wordt bekrachtigd met een deelcertificaat.

⁸ Zie hiervoor Omzendbrief VWO/2011/03 (15/06/2011), paragraaf 3.1.5:
<http://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=14282>.

4 Als CVO aan de slag met geletterdheid

De decretale opdracht om L-modules te organiseren, daagt de CVO uit om een strategisch beleid te voeren rond geletterdheid. Een **geletterdheidsbeleid** is onlosmakelijk verbonden met andere beleidsdomeinen: trajectbegeleiding, zorg, diversiteit, taal ... Een integrale en geïntegreerde aanpak is dan ook aangewezen.

Hoe dan ook, geletterdheidsondersteuning moet structureel ingebed worden in de organisatie. Deze inbedding moet gefundeerd worden door de nodige visievorming en organisatorische keuzes.

De aanpak van geletterdheidsnoden kadert idealiter binnen de trajectbegeleiding die met de cursisten wordt opgezet. De detectie van geletterdheidsnoden is per definitie onderdeel van elke trajectbegeleiding. Daarnaast is geletterdheid ook een aandachtspunt voor elke leraar. Een goed geletterdheidsbeleid stimuleert leraren tot de (verdere) ontwikkeling van een G-krachtige didactiek.

Ook L-modules zijn een nuttig instrument in het kader van geletterdheidsondersteuning.

4.1 Scenario's voor de organisatie van L-modules

A L-modules dual inzetten

(L-modules aanbieden als specifiek aanbod naast de opleidingen)

Cursisten kunnen de L-modules volgen naast hun opleiding. Zij werken dan expliciet aan bepaalde competenties in een apart programma. Cursisten nemen daartoe zelf initiatief omdat ze tekorten ondervinden en/of volgen daarbij het advies van een leraar uit het beroepsspecifieke gedeelte.

L-modules zijn het meest rendabel wanneer ze gekoppeld worden aan functionele leerinhouden, zodat ze een duidelijk antwoord bieden op de uitdagingen uit een opleiding.

B L-modules integreren in beroepsspecifieke modules

Een L-module kan gekoppeld worden aan een beroepsgerichte module, waar ze inhoudelijk en functioneel bij aansluit. De koppeling zorgt ervoor dat deze module dus wordt aangevuld met extra competenties op het vlak van geletterdheid en extra werktijd, waardoor de cursisten al doende in de module hun geletterdheidscompetenties verhogen.

Deze keuze verdient de voorkeur wanneer een hele klasgroep eenzelfde ondersteuning kan gebruiken. Het voordeel hiervan is dat men het functioneren van de cursisten in de opleiding gericht en op maat kan ondersteunen. Het wordt een onderdeel van het leerproces in de opleiding, er is geen sprake van expliciete remediëring en de versterking van bepaalde competenties wordt niet geïsoleerd.

In literatuur over geïntegreerd werken aan geletterdheid wordt gesuggereerd voor de geletterdheidsondersteuning een beroep te doen op een geletterdheidsspecialist die als coach kan optreden t.a.v. de groep en/of individuele cursisten. Hij werkt dus als tweede leraar met (cursisten uit) de groep.⁹

C Open modules inzetten

Een CVO kan zelf geletterdheidsmodules samenstellen op maat van de individuele cursist of op maat van de klasgroep. Zo ontstaan de zogenaamde open modules. Ze zijn als het ware een variëteit op de L-modules. Open modules omvatten 20, 40 of 60 lestijden.

Voor een open module selecteert men de passende competenties uit de matrix Nederlands en Leren leren. De selectie kan enkel competenties op het vlak van Leren leren bevatten, of enkel op het vlak van Nederlands of beide.

Bij het organiseren van open modules gelden dezelfde overwegingen als bij scenario A en B.

Open modules voldoen aan volgende criteria¹⁰:

- ze voldoen aan de wettelijke bepalingen van het decreet van 15 juni 2007 betreffende het volwassenenonderwijs;
- het aantal lestijden dat in aanmerking genomen wordt voor de berekening van subsidiëring bedraagt 20, 40 of 60 lestijden;
- de clustering van de eindtermen of basiscompetenties is relevant of consistent;
- de duur staat in verhouding tot de vooropgestelde doelen;
- de wijze van evalueren is duidelijk omschreven.

Na het behalen van een open module ontvangt de cursist een deelcertificaat met een deelcertificaatsupplement.¹¹

4.2 Samenwerken met het centrum voor basiseducatie

Sommige cursisten blijken een tekort aan basiscompetenties te hebben. Dit kan al vastgesteld worden bij intake. Wanneer geletterdheidsnoden zich situeren op het niveau 2 van de Vlaamse Kwalificatiestructuur kan een samenwerking met het plaatselijk centrum voor basiseducatie nuttig zijn voor de ondersteuning van individuele/groepen cursisten.

De praktijk toont hoe belangrijk het is om de kandidaat-cursist goed te informeren: over de mogelijkheden van de ondersteuning bij CBE, over de verwachtingen en het niveau van opleidingen in CVO, e.d.

⁹ Zie hiervoor Vienne (2009).

¹⁰ Voor open modules, zie omzendbrief VWO/2011/03, punt 3.1.4
<http://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=14282>.

¹¹ Zie hiervoor Bijlage 13, Model deelcertificaatsupplement:
<http://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/bestand.ashx?nr=4500>.

4.3 Ondersteuning bij het opzetten van een integraal geletterdheidsbeleid

Ten aanzien van het integreren van de zorg voor geletterdheid in het volwassenenonderwijs spelen de pedagogische begeleidingsdiensten en Vocvo een belangrijke rol.

Zij sensibiliseren en informeren, werken aan deskundigheidsbevordering van de lesgevers en ontwikkelen de nodige instrumenten.

CVO die rond geletterdheid een gedragen en integraal beleid willen uitzetten, kunnen een trajectbegeleiding bij hun ondersteuningsdienst aanvragen.

5 Praktische informatie

Tips inzake organisatorische aanpak - dual inzetten van L-modules en open modules

- Idealiter wordt de L-module uitgewerkt bij een bepaalde beroepsspecifieke module en uitsluitend voor en op maat van de cursistengroep die daaraan deelneemt.
- L-modules zijn het meest rendabel wanneer ze gekoppeld worden aan functionele leerinhouden, zodat ze een duidelijk antwoord bieden op de uitdagingen van een opleiding. Het is evenwel zeker mogelijk (bv. bij niet behalen van de vereiste deler) om bepaalde L-modules algemeen toegankelijk te maken. Hoe dan ook is het cruciaal ervoor te zorgen dat de **functionaliteit** voorop staat en dat **afstemming** gebeurt met de (verschillende) beroepsopleidingen en tussen de verschillende leraren. Voor de cursist is het immers essentieel om onmiddellijk rendement te kunnen ondervinden en transfer te kunnen maken.
- Een L-module als een soort "voortraject" inzetten, levert niet altijd het verwachte resultaat op:
 - niet alle cursisten zijn zich voor de aanvang van een opleiding voldoende bewust van de uitdagingen daarin en wat dit betekent voor hun eigen functioneren;
 - een voortraject verzwaart het leertraject van de cursisten qua duur, inspanning en kostprijs, hetgeen hen er vaak van weerhoudt om in te stappen;
 - er wordt aan de cursisten informatie en training op vaardigheden aangeboden waarmee ze op dat moment nog weinig voeling hebben.

Indien toch gekozen wordt voor een voortraject, zal het duiden van de relevantie cruciaal zijn voor de rendabiliteit.

- De L-module wordt georganiseerd op een "vrij" moment, zodat andere modules niet in het gedrang komen. Deze extra tijdsbelasting kan voor cursisten reden zijn tot niet instappen. Het is daarom aangewezen om als CVO te kiezen om L-modules voor

te stellen als "organisch deel uitmakend" van de opleiding en ze ook organisatorisch en qua planning te integreren in de opleiding. Hiermee vermijd je ook het stigmatiserend karakter dat een L-module voor bepaalde cursisten kan hebben.

6 FAQ betreffende L-modules

- Wat levert een L-module op voor de cursist?
- Vanaf wanneer kunnen L-modules worden ingericht?
- Wie richt L-modules in?
- Wat is de deler voor een L-module?
- Wie heeft lesbevoegdheid?
- Hoeveel bedraagt het inschrijvingsgeld?
- Wie kan deelnemen aan de L-modules?
- Waarom kiest een cursist ervoor om een L-module te volgen?
- Trajectbegeleiding en L-modules
- Kan je op maat van de cursist(en) zelf een selectie maken van relevante geletterdheidscompetenties?
- Wat kan een CVO zonder onderwijsbevoegdheid voor een diplomagerichte beroepsopleiding doen met de L-modules?
- Liggen de lestijden van de L-modules vast?
- De matrix Nederlands en Leren Leren beschrijft competenties op 3 verschillende niveaus.
- Kunnen leerkrachten anciënniteit opbouwen in de L-modules / open modules? Is benoeming mogelijk in deze modules?

Wat levert een L-module op voor de cursist?

Geletterdheidsmodules worden gekoppeld aan een diplomagerichte opleiding, maar behoren niet tot de modules waarvoor men moet slagen om het diploma van de opleiding te bekomen.

Slagen in een L-module levert een deelcertificaat op.

Ook een open module levert een deelcertificaat op, inclusief een deelcertificaatsupplement met de oplijsting van de basiscompetenties.

Vanaf wanneer kunnen L-modules worden ingericht?

Vanaf 1 februari 2016.

Wie richt L-modules in?

Elk CVO dat onderwijsbevoegdheid heeft voor een diplomagerichte beroepsopleiding¹² verwerft (vanaf 1 februari 2016) automatisch de onderwijsbevoegdheid voor het inrichten van L-modules.

Let op! Onderwijsbevoegdheid enkel voor AAV is dus niet voldoende.

Wat is de deler voor een L-module?

De deler van de geletterdheidsmodules is gelijkgeschakeld aan de deler van het studiegebied Algemene vorming, en is dus gelijk aan 10.¹³

Wie heeft lesbevoegdheid?

Er zijn enkel voldoende geachte pedagogische bekwaamheidsbewijzen vastgelegd. Al wie een diploma hoger onderwijs en een diploma van leraar bezit, komt in aanmerking om L-modules te geven.

Hoeveel bedraagt het inschrijvingsgeld?

Voor L-modules gelden de gewone inschrijvingstarieven. Als de cursist niet onder één van de bestaande vrijstellingscategorieën valt, betaalt hij 1,5 euro per lestijd voor de L-module.

Wie kan deelnemen aan de L-modules?

Iedereen kan vanaf 16 jaar deelnemen aan L-modules. Wie 16 is, heeft namelijk voldaan aan de voltijdse leerplicht en behoort tot de doelgroep van het volwassenenonderwijs.

De cursist is niet verplicht om naast de L-module ook nog modules van een andere (al dan niet diplomagerichte) opleiding te volgen.

Let op! Een cursist die les volgt in het kader van AAV en het diploma secundair onderwijs moet 18 jaar zijn.¹⁴

Waarom kiest een cursist ervoor om een L-module te volgen?

Cursisten ondervinden geletterdheidsnoden in de diplomagerichte beroepsopleiding die ze

¹² De lijst van diplomagerichte beroepsopleidingen van het secundair volwassenenonderwijs is opgenomen in bijlage 4 van de omzendbrief over de centrumorganisatie:
<http://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=14281#8>.

¹³ Zie hiervoor artikel 98 van het Decreet betreffende het volwassenenonderwijs, 15/06/2007:
<http://codex.vlaanderen.be/Portals/Codex/documenten/1016115.html>.

¹⁴ Zie [hiervoor http://onderwijs.vlaanderen.be/een-diploma-secundair-onderwijs-halen-in-het-volwassenenonderwijs](http://onderwijs.vlaanderen.be/een-diploma-secundair-onderwijs-halen-in-het-volwassenenonderwijs).

volgen. Ook een cursist die geletterdheidsmodules Nederlands en leren leren wil volgen omwille van een beroepsopleiding die niet tot het secundair volwassenenonderwijs behoort (bv. een HBO5-opleiding, professionele bachelor, opleiding van VDAB, Syntra of bedrijfssector) of omwille van een sollicitatie of examen voor een bepaalde functie, kan zich inschrijven voor een L-module. Deze cursist kan zich dan best wenden tot een CVO dat daartoe vanuit het eigen aanbod van beroepsopleidingen het meest geschikt is. Zo zal een CVO met een aanbod van zorgopleidingen het best kunnen inspelen op de noden aan geletterdheidscompetenties van cursisten die zich willen voorbereiden op een functie in de zorgsector en zal een CVO met technische opleidingen beter kunnen aansluiten bij de noden van wie een technische beroepsopleiding volgt of een technische functie ambieert.

Trajectbegeleiding en L-modules

Opvolging van cursisten is belangrijk, geletterdheid kan daarbinnen een aandachtspunt worden voor CVO. Leertrajectbegeleiding organiseren op het niveau van de individuele cursist is trouwens ook één van de decretale opdrachten van de centra.¹⁵

Intake en testing aan het begin van een traject zijn niet verplicht, maar zeker aan te bevelen. Ze laten toe voor de cursist een ondersteunend traject uit te stippelen, naast de standaardopleiding. Veelal komen geletterdheidsnoden pas aan het licht als een cursist een traject heeft aangevat, wat tot afhaken kan leiden.

Kan je op maat van de cursist(en) zelf een selectie maken van relevante geletterdheidscompetenties?

Ja, een CVO kan zelf open modules samenstellen. Daarbij wordt op maat van de cursist(en) een relevante selectie gemaakt van competenties uit de matrix Nederlands en Leren leren.

Wat kan een CVO zonder onderwijsbevoegdheid voor een diplomagerichte beroepsopleiding doen met de L-modules?

Een CVO zonder onderwijsbevoegdheid voor een diplomagerichte beroepsopleiding kan zelf geen L-modules inrichten. Een samenwerkingsverband met het plaatselijk centrum voor basiseducatie of met een ander CVO (dat wel over onderwijsbevoegdheid beschikt voor een diplomagerichte beroepsopleiding) kan een oplossing bieden.

Liggen de lestijden van de L-modules vast?

De lestijden van de 25 geletterdheidsmodules liggen vast. Als een centrum meer of minder lestijden wil voorzien, kan het open modules organiseren.

De matrix Nederlands en Leren Leren beschrijft competenties op 3 verschillende niveaus. Hoe komt een cursist in een bepaald niveau terecht?

¹⁵ Voor leertrajectbegeleiding, zie Vlaanderen.be, Edulex (15 juni 2007), 'Decreet betreffende het volwassenenonderwijs', art. 3, art. 52 e.a.: <http://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=13914>.

In het luik 'Nederlands' van de matrix worden basiscompetenties in 3 niveaus ondergebracht. De niveaus die worden beschreven zijn A, B en C. Voor elke taalkaak worden drie niveaus van tekstkenmerken uitgewerkt.¹⁶

Dit heeft alles te maken met de doelgroep van de matrix, die zeer heterogeen is: cursisten die willen deelnemen aan een sollicitatie of examen, die een beroepsopleiding (willen) volgen in het secundair volwassenenonderwijs (die kan leiden tot een diploma secundair onderwijs) of die (willen) instromen of al een opleiding volgen in het hoger beroepsonderwijs of een professionele bacheloropleiding.

Concreet begrijpen we de niveaus dus als volgt:

A: betreft beroepsopleidingen die met de Aanvullende Algemene Vorming leiden tot het diploma secundair onderwijs

B: betreft het hoger beroepsonderwijs

C: betreft professionele bachelors.

Kunnen leerkrachten anciënniteit opbouwen in de L-modules / open modules? Is benoeming mogelijk in deze modules?

Geletterdheidsmodules gedragen zich in het statuut als gewone modules – of bv. als de zwevende of uitbreidingsmodules. Wie daar in aan het werk is, kan dus zoals bij alle andere modules daar dienstanciënniteit in opbouwen, na verloop van tijd er een TADD-statuut voor verwerven en op nog langere termijn in benoemd worden. Gezien de anciënniteit per module verworven moet worden en er enkel voldoende geachte bekwaamheidsbewijzen voor die modules bestaan, zal het verwerven van TADD / vaste benoeming wel een tijd op zich laten wachten.

Voor de open modules hebben we het systeem van gelijkstelling (art. 6, §2 van BVR van 23/04/2010) ingevoerd: het centrum moet de open module gelijkstellen met de geletterdheidsmodule waarvan de open module afgeleid is / het meeste elementen uithaalt – ze kunnen met die gelijkstelling wel wat flexibel zijn. Dus het personeelslid verwerft dan anciënniteit / TADD in de onderliggende module en wordt daar ook in benoemd. We hebben voor dat systeem van gelijkstelling gekozen om de versnippering toch enigszins tegen te gaan, zodat het niet uitmaakt of de geletterdheidsmodule onder open vorm of onder niet-open vorm aangeboden wordt.

¹⁶ Zie hiervoor "Uitgangspunten voor de matrix 'Nederlands en leren leren", p. 4-6:
www.stuurgroepvo.be/doc/curriculum/uitgangspuntenmatrixnederlandsenlerenleren.pdf.

Nuttige links

- **Vocvo (Vlaams ondersteuningscentrum voor het volwassenenonderwijs)**
Vocvo ondersteunt de 13 centra voor basiseducatie en de centra voor volwassenenonderwijs die niet bij een koepel zijn aangesloten. Vocvo is ook de uitgever van Wablieft. Daarnaast coördineert Vocvo het onderwijs in de Vlaamse en Brusselse gevangenissen. Ten slotte heeft Vocvo een team geletterdheid dat samen met het departement onderwijs en de Federatie Centra voor basiseducatie de projectleiding voor het Strategisch Plan Geletterdheid Verhogen voert. Vocvo werkt nauw samen met de pedagogische begeleidingsdiensten en heeft daarvoor een samenwerkingsovereenkomst afgesloten. Er wordt samengewerkt rond curriculum, EVC, e-leren, onderwijs aan gedetineerden en geletterdheid.

www.vocvo.be

www.wablieft.be

www.vocvo.be/content/gedetineerden

- **Pedagogische begeleidingsdiensten**

- **De Pedagogische begeleidingsdienst van Katholiek Onderwijs Vlaanderen.**

Binnen Katholiek Onderwijs Vlaanderen wordt het begeleidingswerk voor de Centra voor Volwassenenonderwijs opgenomen door het Team PIO (Post-Initieel Onderwijs) binnen de dienst Curriculum en Vorming. Wat betreft geletterdheid is de contactpersoon Eddy Demeersseman (eddy.demeersseman@vsko.be). De concrete begeleiding kan verschillende vormen aannemen op basis van een verkenning van de problematiek en in overleg tussen het team PIO en de centra met een ondersteuningsvraag.

www.katholiekonderwijs.vlaanderen/pincettemap/team-postinitieel-onderwijs

- **PBD-GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap**

Het team volwassenenonderwijs van de pedagogische begeleidingsdienst van het GO! ondersteunt de centra voor volwassenenonderwijs van het GO! bij de realisatie van hunagogisch project en bij het bevorderen van hun onderwijskwaliteit.

Het team werkt complementair met GO! nascholing en met de andere begeleidingsdiensten en Vocvo.

<http://pro.g-o.be/>

<http://pro.g-o.be/pedagogische-begeleiding/volwassenenonderwijs/ondersteuningsaanbod-voor-volwassenenonderwijs>

- **PBD Provinciaal Onderwijs Vlaanderen**

Het team volwassenenonderwijs van de pedagogische begeleidingsdienst van Provinciaal Onderwijs Vlaanderen werkt vraaggestuurd een begeleidingstraject uit op maat van het centrum.

Het team werkt samen met de nascholingsdienst van Provinciaal Onderwijs Vlaanderen.

www.pov.be/site/provinciaal-onderwijs-vlaanderen/pedagogische-begeleiding

www.pov.be/site/provinciaal-onderwijs-vlaanderen/nascholing

- **PBD OVSG – Onderwijskoepel van Steden en gemeenten**

Het team volwassenenonderwijs van de pedagogische begeleidingsdienst van OVSG werkt vraaggestuurd een begeleidingstraject uit op maat van het centrum en begeleidt de CVO's conform hetagogisch project van de I.M. en op basis van het Begeleidingsplan 15-18.

Het team werkt samen met de dienst Advies, Vorming en Service (AVS) van OVSG.

www.ovsg.be

www.ovsg.be/nascholing

- **Centra voor basiseducatie (CBE):** www.basiseducatie.be

De 13 centra voor basiseducatie werken aan geletterdheid op het niveau VKS2. Zij versterken o.a. de educatieve redzaamheid van mensen met geletterdheidsnoden, zodat zij kunnen deelnemen aan opleidingen in het secundair volwassenenonderwijs. CBE zijn een samenwerkingspartner voor CVO.

- **Visie van de stuurgroep volwassenenonderwijs m.b.t. werken aan geletterdheid in het volwassenenonderwijs**

Visietekst binnen het samenwerkingsverband van de pedagogische begeleidingsdiensten en Vocvo over de ondersteuning van geletterdheid in het volwassenenonderwijs.

www.stuurgroepvo.be/doc/VisietekstGeletterdheid.pdf

- **Matrix Nederlands en leren leren** : omvat competenties die cursisten moeten inzetten binnen de diplomagerichte opleidingen. Ze duiden op de verschillende uitdagingen inzake geletterdheid.

Voor Nederlands betreffen de competenties lezen en luisteren, mondelinge interactie, schrijven en spreken. Voor Leren leren worden basiscompetenties geformuleerd m.b.t. keuzebekwaamheid, omgaan met informatie, probleem oplossen, reguleren van het leren en samenwerken.

www.stuurgroepvo.be/doc/curriculum/matrixnederlandsenlerenleren.pdf

- **Uitgangspunten bij de matrix Nederlands en leren**

www.stuurgroepvo.be/doc/curriculum/uitgangspuntenmatrixnederlandsenlerenleren.pdf

- **G-coach, Geïntegreerde geletterdheidstrainingen in beroepsopleidingen,**
Matthias Vienne - 2009

Ontwikkelt een denkkader en levert concreet materiaal over de praktijk van het integreren van geletterdheidstraining in beroepsopleidingen. Bevat een uitgewerkte visie, stappenplan, praktijkvoorbeelden uit de basiseducatie.

De G-coach ontstond binnen de basiseducatie, het denkkader en de suggesties zijn evenwel vertaalbaar naar CVO.

www.ond.vlaanderen.be/geletterdheid/G-coach/G-coach_rapport.pdf

www.ond.vlaanderen.be/geletterdheid/G-coach/G-coach_stappenplan.pdf

- **G-krachtige praktijk**

Deze website biedt inspiratie om functionele geletterdheidsdidactiek een plek te geven in opleidingen. Je vindt er een opleidingswerkboek, inspiratie, beschrijving van valkuilen en hinderpalen. De website is product van een samenwerkingsverband i.k.v. lerarenopleiding.

<http://g-krachtigelespraktijk.associatie.kuleuven.be/>

- **Knelpunten en oplossingen bij wederzijdse doorstroom van cursisten tussen CBE en CVO** - met accenten op geletterdheid

Op basis van verschillende bronnen werd een grondige analyse gemaakt van de knelpunten bij wederzijdse doorstroom van cursisten tussen CBE en CVO, o.a. informatieverbreiding, didactiek en agogische aanpak, ... Deze analyse biedt inzicht in aspecten die betrekking hebben op de cursist, de leraar, het centrum, de ondersteuningsdienst en de overheid.

Aan de knelpunten worden ook oplossingen gekoppeld, wat inspiratie geeft naar aanpak in de praktijk.

Bestaande samenwerkingen tussen CBE en CVO (en eventuele andere partners) worden via praktijkbeschrijvingen rijk geïllustreerd. Zo geven ze volop inspiratie bij de "oplossingen" die gesuggereerd worden t.a.v. de knelpunten in de analyse.

<https://sites.google.com/site/doorstroomvolwassenenonderwijs/bestanden>

- **Scenario's warme overdracht**

12 scenario's bieden inspiratie voor het samenwerken tussen CBE en CVO met het oog op wederzijdse doorstroom van cursisten.
Met concrete aandachtspunten.

<https://sites.google.com/site/doorstroomvolwassenenonderwijs/bestanden>

- **Vlaamse Kwalificatiestructuur (VKS)**

Kwalificaties beschrijven wat je moet kennen en kunnen om een beroep uit te oefenen, een opleiding te starten of deel te nemen aan de maatschappij. In de Vlaamse kwalificatiestructuur zijn de kwalificaties ondergebracht op 8 niveaus, van basisonderwijs tot universiteit. Dat bevordert de transparantie en uitwisselbaarheid van kwalificaties in het opleidingslandschap en op de arbeidsmarkt. Er zijn beroepskwalificaties en onderwijskwalificaties. Een beroepskwalificatie bepaalt wat je moet kennen en kunnen om een bepaald beroep uit te oefenen. Een onderwijskwalificatie geeft weer wat je moet kennen en kunnen om verdere studies aan te vatten, te functioneren in onze maatschappij of een bepaald beroep uit te oefenen. De Vlaamse Regering erkent de beroeps- en onderwijskwalificaties.

<http://www.vlaamsekwalificatiestructuur.be/>

- **PIAAC** (Programme for the International Assessment of Adult Competencies) internationaal vergelijkend onderzoek van OESO over geletterdheid in onze samenleving: www.piaac.ugent.be/

- **Platform geletterdheid:** www.platformgeletterdheid.be

Deze website maakt je wegwijs in geletterdheid, de individuele en maatschappelijke effecten van geletterdheidsnoden, situeert ook de geletterdheidsondersteuning in Vlaanderen en reikt tools aan om geletterdheid te ondersteunen in diverse soorten contexten, ...

- **Strategisch Plan Geletterdheid Verhogen:** het strategisch plan van de Vlaamse regering om de geletterdheid van de Vlaamse bevolking te verhogen (looptijd 2012-2016)

www.ond.vlaanderen.be/geletterdheid/plan/StrategischPlanGeletterdheidVerhogen2012-2016.pdf

Literatuurlijst

Agentschap voor Kwaliteitszorg in Onderwijs en Vorming (AKOV), 'Uitgangspunten voor de matrix 'Nederlands en leren leren''. Beschikbaar:

www.stuurgroepvo.be/doc/curriculum/uitgangspuntenmatrixnederlandsenlerenleren.pdf

Stuurgroep volwassenenonderwijs (23 januari 2014), 'Visie van de stuurgroep volwassenenonderwijs m.b.t. werken aan geletterdheid in het volwassenenonderwijs'. Beschikbaar:

www.stuurgroepvo.be/doc/VisietekstGeletterdheid.pdf

Vienne, Matthias (i.s.m. Heidi D'haene & Judith Goris) (2009), *G-coach, Geïntegreerde geletterdheidstrainingen in beroepsopleidingen*. Beschikbaar:

www.ond.vlaanderen.be/geletterdheid/G-coach/G-coach_rapport.pdf

Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming (23 december 2011), 'Nederlands en Leren leren.Matrix'.

Beschikbaar: www.stuurgroepvo.be/doc/curriculum/matrixnederlandsenlerenleren.pdf

Vlaamse Gemeenschap, Departement Onderwijs en Vorming, 'Bijlage 13: Model deelcertificaatsupplement'. Beschikbaar:

<http://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/bestand.ashx?nr=4500>

Vlaamse overheid, Vlaamse Codex (15/06/2007), 'Decreet betreffende het volwassenenonderwijs'.

Beschikbaar: <http://codex.vlaanderen.be/Portals/Codex/documenten/1016115.html>

Vlaamse overheid (november 2012), 'Strategisch Plan Geletterdheid Verhogen 2012-2016'. Beschikbaar:

www.ond.vlaanderen.be/geletterdheid/plan/StrategischPlanGeletterdheidVerhogen2012-2016.pdf

Vlaanderen.be, Edulex (15 juni 2007), 'Decreet betreffende het volwassenenonderwijs'. Beschikbaar:

<http://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=13914>

Vlaanderen.be, Edulex (15 juni 2007), Decreet betreffende het volwassenenonderwijs, 'Leertrajectbegeleiding': art. 3, art. 52 e.a.:

<http://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=13914>

Vlaanderen.be, Edulex (15/06/2011), Omzendbrief VWO/2011/03: 'De ontwikkeling van opleidingsprofielen en de onderwijsbevoegdheid van de centra voor volwassenenonderwijs en de centra voor basiseducatie'.

Beschikbaar:

<http://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=14282>

Vlaanderen.be, Edulex (15/06/2011), Omzendbrief VWO/2011/02: De centrumorganisatie van de centra voor volwassenenonderwijs en de centra voor basiseducatie, '8. Bijlagen'. Beschikbaar:

<http://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=14281#8>

Vlaanderen.be, 'Een diploma secundair onderwijs halen in het volwassenenonderwijs'. Beschikbaar:

<http://onderwijs.vlaanderen.be/een-diploma-secundair-onderwijs-halen-in-het-volwassenenonderwijs>

Vocvo. Platform Geletterdheid. Beschikbaar: www.platformgeletterdheid.be